

De bondsrepubliek Duitsland is in haar huidige vorm nu bijna acht jaar oud. Veel van de aanvankelijke euforie om de hereniging is bij de Oost-Duitse leerkrachten wel verdwenen. Extreem rechtse geluiden echoën door de scholen. Rechtszaken om erkenning van sommige DDR-diploma's en discussies over het al dan niet instandhouden van de ambtenarenstatus voor leerkrachten slepen voort. De Osis vinden hun eigen identiteit terug.

opnieuw gekoesterd." Een van die goede kanten is de *Jugendweihe*, een atheïstisch feest voor veertienjarigen, die vanaf dat moment officieel bij de jeugd gingen horen. De *Jugendweihe* werd elk jaar massaal gevierd op de scholen, waar de jongeren een gelofte van trouw aan de staat moesten afleggen. Veel Osis vieren de *Jugendweihe* tegenwoordig in privé-kring met familie en vrienden. De gelofte van trouw speelt bij wijze van grap nog weleens een rol, als knipoog naar het verleden. Volgens Stefan Barthel, Oost-Berlijnse leerkracht op een gymnasium voor slechthorenden, geeft de herwaardering van bepaalde waar-

een eigen weg. Bovendien zijn ze graag onder elkaar. Volgens Brigitte Reich, West-Berlijns docent en eveneens vice-voorzitter van de GEW-afdeling Berlijn, hebben velen de strijdcultuur overgenomen die typisch is voor de GEW. "Oost-Duitse leerkrachten hebben lang het gevoel gehad dat de Wessis dominantier zijn in discussies. Dat klopte ook wel, maar dit verschil wordt steeds kleiner." Toch is er nog steeds geen sprake van gelijkberechtiging tussen leraren uit Oost en West. In het Oosten ontvangt onderwijspersoneel zo'n tachtig procent van het loon in het Westen, een situatie die door de hoge herenigingskosten voorlopig

Extreem rechts hardnekkig aanwezig op Duitse scholen

Ze voelen zich allang geen tweederangsburgers meer. Ze weten beter aan te geven wat vroeger goed was en behouden moet blijven. Ze leren steeds meer de zaken diepgaand te bediscussiëren. Maar ze weten ook dat ze een elite vormen tussen hun oude landgenoten, die na de omwenteling massaal in de bijstand zijn geraakt. Oost-Duitse leerkrachten emanciperen met een zelfbewustzijn dat menig Wessi versteld doet staan.

Dieter Haase, Oost-Berlijnse leerkracht en vice-voorzitter van de onderwijsbond GEW, afdeling Berlijn, verwoordt die trots als volgt. "Als Oost-Duitser heb je het gevoel dat je meer ervaring hebt, want je kent beide systemen, van de DDR en van de BRD. Tegenwoordig voelen vele Osis zich gewoon Duitser. Ze hebben het nieuwe systeem leren doorgronden en ontdekten dat het niet is wat ze ervan verwacht hadden. Nu hebben ze de tijd terug te blikken en zien ze plotseling goede kanten in het DDR-systeem. Die worden op rituele wijze

den uit de DDR-tijd veel mensen houvast. "In de eerste jaren moesten we ons door die gigantische bureaucratie heen worstelen. Er heerste grote onzekerheid en er was ineens weinig tijd voor vrienden. Velen wilden van alles uitproberen, studeren in het buitenland, een snelle carrière maken. Daar komen ze nu allemaal van terug." Zelfs zijn scholieren ontwikkelen in de laatste jaren een sterke Oost-identiteit, sterker dan hun ouders. Het heeft met heimwee te maken, legt Barthel uit, heimwee naar saamhorigheid, verbondenheid, naar een bepaalde levenswijze die in de West-Duitse maatschappij allang verloren is gegaan. "De *ostalgie* biedt een thuis. Dat merk je bijvoorbeeld ook op de universiteit. Dan vragen ze: 'Waar kom je vandaan? Ach, uit Leipzig!' en dan kloppen ze je goedmoedig op je schouder."

Nieuwe kloof

Ook binnen de onderwijsvakbond profileren de Osis zich sterker. Ze weten beter wat ze willen en kiezen

niet verandert. In de Duitse hoofdstad zijn de DDR-diploma's inmiddels allemaal erkend, omdat in West-Berlijn een schreeuwend tekort aan leraren ontstond. Maar in de West-Duitse deelstaten mogen Oost-Duitsers niet zomaar voor de klas.

In West-Duitsland horen aankomende leraren na het behalen van hun diploma twee jaar stage te lopen, waarbij ze nog veel theorie voorgeschoteld krijgen. In de DDR bestond die stage destijds uit pure praktijkervaring. Nu ontstaat de absurde situatie dat sommige leraren uit Oost-Duitsland die al twintig jaar gewend zijn in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs les te geven, in West-Duitsland alleen geschikt worden geacht voor de onderbouw. Klagende Osis zijn tot nu toe door de rechtbank in het ongelijk gesteld. De GEW maakt zich al jaren sterk voor gelijktrekking van de diploma's en ergert zich aan het feit dat nu de indruk ontstaat dat in Oost slechtere pedagogen voor de klas staan dan in West. GEW-voorzitter Eva-Maria

Stange waarschuwde onlangs in de pers voor het creëren van een nieuwe kloof.

Een alternatief is dat de Osis alsnog de tweejarige stage gaan volgen. Ook wil het aanvragen van de ambtenarenstatus nog weleens helpen. Daarover bestaat echter veel discussie binnen de GEW, omdat een leerkracht die beëdigd is niet meer mag staken. De onderwijsbond zou daarom het liefst het hele ambtenarensysteem afschaffen.

Onder de Oost-Duitse leraren heerst verdeeldheid over de ambtenarenstatus. De ene groep piekert er niet over trouw aan de BRD te zweren, een staat die ze voor een groot deel afwijzen. De andere groep, meestal leraren met eigen kinderen, kiest liever voor de zekerheid. Ambtenaren mogen niet ontslagen worden en krijgen bovendien een hoger salaris dan de 'vrije'.

Dieter Haase, vader van vier kinderen, heeft geen belangstelling voor de ambtenarenstatus. "Nee hoor, geen haar op mijn hoofd." Maar Stefan Barthel, met twee opgroeiende dochters, heeft zich wel aangemeld. Hij zit nu in een proeftijd van drie jaar, maar betwijfelt of hij daadwerkelijk ambtenaar wil worden. "Om me heen zie ik dat beëdigde leraren hun alertheid en strijdbaarheid verliezen. Het is zoiets als op jacht gaan en de hond van tevoren eten geven. Ze worden lui en dat is eigenlijk voor het hele schoolwezen slecht."

Skinheads

Een actueel probleem dat de Duitse media maar ook het onderwijs al meer dan een jaar beheerst, is het opkomende rechts-extremisme onder de jeugd, waarover *Het Onderwijsblad* al in maart dit jaar berichtte. In 1997 vonden zeven keer meer rechtse gewelddaden op Berlijnse scholen plaats dan het jaar ervoor. Een onderzoek in juni wees uit dat van de leerlingen uit het beroepsonderwijs 23 procent uit Oost en twaalf procent uit West bij de verkiezingen in september extreem rechts gaat stemmen. Van alle Oost-Berlijnse scholieren tussen twaalf en twintig jaar zegt zestien procent rechts-radicalen voorkeuren te hebben. Een grondig onderzoek op een vbo-school in Oost-Berlijn, waarom de leraren

*Leraar Stefan Barthel:
Heimwee naar
saamhorigheid,
verbondenheid, naar een
bepaalde levenswijze die
in de West-Duitse
maatschappij allang
verloren is gegaan.*

foto: Erik-Jan Ouwertkerk

Twee vice-voorzitters van de afdeling Berlijn van de Duitse onderwijsbond: Dieter Haase en Brigitte Reich.

zelf hadden gevraagd, leverde gaspistolen, messen en drugs op. Leerkrachten die met hun (allochtone) leerlingen op schoolreis naar Brandenburg gaan, lopen grote kans door skinheads lastiggevallen te worden.

Begin jaren negentig had Berlijn ook al te kampen met een toename van extreem rechts in de scholen. Toen startte de senaat het project 'Jeugd met toekomst' en pompte 300 miljoen mark in de bestrijding van neonazisme. In 1997 liep het

project af, maar de perspectiefloze omstandigheden waarin veel jongeren in Duitsland verkeren, zijn niet veranderd. Er heerst een groot tekort aan stageplaatsen voor het leerlingwezen en er is weinig kans op werk.

Volgens Brigitte Reich komt daar nog bij dat veel leraren in Oost apolitiek zijn geworden sinds de Muur is gevallen. "Maar zij moeten het voorbeeld geven. Aan de huidige politiek kunnen jongeren zich ook al niet optrekken met al die

loze beloftes van Helmut Kohl. En de vroegere DDR-regering is taboe geworden. Voor leerkrachten ligt er dus een belangrijke rol." De GEW organiseert op korte termijn twee conferenties over dit thema. Ook gaan alle deelstaatvoorzitters van de bond de vele studies en rapporten bekijken die over dit onderwerp zijn geschreven. Daaruit moeten concrete voorstellen en plannen van aanpak voortkomen. Op de school voor slechthorende kinderen van Stefan Barthel zijn nauwelijks neonazistische geluiden te horen. Daarbuiten ziet hij wel een groeiende hang naar radicaliteit. Hij gaat met zijn leerlingen niet meer op schoolreis naar Brandenburg of Mecklenburg-Vorpommern. "Liever ga ik naar Nederland

Van de Oost-Berlijnse scholieren tussen twaalf en twintig jaar heeft zestien procent een rechts-radical voorkeur

of West-Duitsland, want ik heb geen zin in een confrontatie. Als ik alleen op vakantie ben in Brandenburg, zie ik die skins en het worden er steeds meer. Het kiesgedrag wordt steeds rechtser, ook in Berlijn, en dat vind ik beangstigend." Dieter Haase gelooft dat de berichten over overvallen van skinheads op Berlijnse scholieren enigszins overtrokken zijn. "In de DDR-tijd ontstonden ook wel vechtpartijen tussen dorps- en stadsjeugd. Traditioneel heerst tussen hen rivaliteit. Bovendien leeft het rechts-radicalisme in Brandenburg sterker dan in Berlijn, dus is het logisch dat er incidenten ontstaan. Leerkrachten moeten daarmee leren omgaan. Wanneer ik uit angst iets niet doe, is dat fout."

Astrid van Unen